

Кропивницька Валерія Сергіївна,
здобувач вищої освіти Національної
академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

Злагода Ольга Валеріївна,
доцент кафедри оперативного-розшукової
діяльності Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук, доцент

ЗНИКНЕННЯ БЕЗВІСТИ ЗА ОСОБЛИВИХ ОБСТАВИН: ПРАВОВІ Й ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ

В умовах жорстокої війни, яку веде росія проти України, проблема зникнення людей безвісти стала буденністю. Збройний конфлікт, тимчасова окупація частини території, надзвичайні ситуації природного чи техногенного характеру – все це щодня забирає життя людей. Закон України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин» визначає правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, та забезпечує правове регулювання суспільних відносин, пов'язаних із набуттям правового статусу осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, з обліком, розшуком та соціальним захистом таких осіб і членів їхніх сімей.

Слід зазначити, що особа, зникла безвісти за особливих обставин – це особа, зникла безвісти у зв'язку зі збройним конфліктом, воєнними діями, тимчасовою окупацією частини території України, надзвичайними ситуаціями природного чи техногенного характеру. Поняття такого феномену базується на розумінні правового статусу таких осіб. Він, у свою чергу, є поняттям похідним від родової (загальної, фундаментальної, первісної) категорії «правовий статус» [1].

Чинним законодавством передбачено створення Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин (далі – Реєстр), держателем якого є Комісія і який створюється з метою збирання, накопичення та централізації відомостей про таких осіб, а також обліку інформації, необхідної для їх ефективного розшуку. А відомості в Реєстрі накопичуються та зберігаються з метою обліку інформації, необхідної для розшуку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин. Саме держатель визначає механізм інформаційної взаємодії між Реєстром та Єдиним реєстром досудових розслідувань, іншими базами даних органів державної влади[2].

Особа набуває статусу такої, що зникла безвісти за особливих обставин, з моменту внесення про неї відомостей, що містяться у заяві про факт зникнення.

Особа вважається зниклою безвісти за особливих обставин до моменту припинення її розшуку у порядку, передбаченому Законом

України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин» [3].

З моменту повномасштабної війни десятки тисяч людей вважаються зниклими безвісти. Такі дані наводить Уповноважений у справах зниклих безвісти. Велика кількість військовослужбовців, які стали на захист нашої країни в лавах ЗСУ чи інших військових формувань на сьогодні входять саме до такої категорії [4].

До основних органів, які уповноважені на розшук осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, віднесено Національну поліцію України [5].

Слід зазначити про те, що в умовах сучасного кримінального процесуального законодавства оперативно-розшукове забезпечення досудового розслідування кримінальних проваджень за фактом розшуку безвісно відсутніх осіб – це фактично лише здійснення оперативними підрозділами доручень слідчих та прокурора на проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій пояснюючи аналізом чинного законодавства в контексті організації розшуку осіб, безвісно зниклих.

Так, відповідно до чинного законодавства при надходженні до органу поліції заяви про зникнення особи безвісти повинно на протязі доби бути відкрите кримінальне провадження та розпочатись досудове розслідування.

Розшук особи, зниклої безвісти за особливих обставин, здійснюється по заяві. Заява подається до відповідного територіального органу Національної поліції України. У заяві зазначається інформація, що може сприяти розшуку. Заява може бути подана: родичем такої особи, представником військового формування, органом державної влади, органом місцевого самоврядування, громадським об'єднанням: будь-якою іншою особою, якій стало відомо про зникнення. Ці ж особи можуть звернутися з повідомленням про зникнення Уповноважений (є посадовою особою центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері дотримання норм міжнародного гуманітарного права на всій території України (далі – відповідальний орган виконавчої влади), на яку покладено повноваження щодо координації розшуку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, та вирішення інших питань, пов'язаних з цим).

Загалом діяльність пошукових груп, які утворює Уповноважений з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин за погодженням із Нацполіцією, СБУ, ДСНС та Об'єднаним оперативним штабом ЗС, буде спрямована на пошук зниклих безвісти осіб, їхніх останків, розшук і фіксацію місць поховання, вилучення тіл (останків) померлих (загиблих) осіб та їх вивезення.

Такі заходи планують проводити як на підконтрольних, так і на тимчасово окупованих територіях нашої держави. Проте представників правоохоронних органів не включатимуть до складу груп, які проводять пошукові роботи на непідконтрольних Україні територіях.

З-поміж іншого пошукові роботи проводитимуть групи шляхом:

- збору відомостей та/або даних про осіб, що можуть сприяти визначенню їх місцеперебування, ідентифікацію невпізнаних тіл (останків), визначення місця поховання або місцезнаходження, вивчення документації, отриманої від громадян, організацій, органів державної влади та архівних установ, встановлення за потреби номерів (найменувань) військових частин;

- опитування населення і вивчення місцевості у ймовірних місцях проведення пошукової роботи;

- опрацювання інформації, викладеної у зверненнях громадян та установ;

- обстеження ймовірних місць необлікованих поховань, у тому числі з використанням спеціальних засобів виявлення різноманітних предметів, сканування ґрунту чи іншого пошукового обладнання;

- узагальнення інформації про результати проведених пошукових робіт та вивезення тіл (останків), а також обробка результатів їх ідентифікації [6].

У випадку тривалої втрати зв'язку із військовослужбовцем, варто зв'язатися з військовою частиною (гаряча лінія, безпосередній командир, командир частини), або з Територіальним центром комплектування та соціальної підтримки та дізнатися причину відсутності зв'язку. Територіальний центр комплектування та соціальної підтримки надсилає письмовий запит на адресу командування військової частини, де проходив службу військовослужбовець на момент зникнення, щодо визначення його статусу за результатами проведеного службового розслідування у військовій частині.

Тобто, оперативні працівники з початку кримінального провадження за фактом зникнення особи безвісти входять до складу слідчо-оперативної групи та виконують доручення слідчого [1].

Отже, проблема зникнення людей безвісти за особливих обставин потребує комплексного наукового дослідження. В умовах жорстокої війни, що ведеться росією проти України, ця проблема набула особливої гостроти.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що пошук зниклих безвісти за особливих обставин потребує правового та організаційного дослідження, а також врахування міжнародного досвіду щодо розшуку зниклих осіб.

Список використаних джерел

1. Колпаков В.К. Зниклі безвісти за особливих обставин: поняття і розшук: стаття, 2023. 59 с. 62 с.
2. Закон України «Про Національну поліцію» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 40–41, ст. 379).
3. «Особливості правового статусу зниклих безвісти військовослужбовців: відбувся онлайн-тренінг для працівників системи БПД», Провокатор новини.
4. «Розшук військовослужбовців зниклих безвісти», Pryhodko&partners. URL: <https://prikhodko.com.ua/poslугy/poslугi-advokata/advokat-u-kryminalnyh-spravah/rozshuk-vijskovosluzhbovcziv-znyklyh-bezvisty/>.
5. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18 лютого 1992 року № 2135-ХІІ.
6. «Як розшукуватимуть зниклих безвісти українців», АрміяINFORM новини URL: <https://armyinform.com.ua/2022/05/26/yak-rozshukuvatymut-znyklyh-bezvisty-ukrayincziv/>.

Кукос Марина Василівна,
аспірант кафедри криміналістики
та судової медицини Національної
академії внутрішніх справ

ОРГАНІЗАЦІЯ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧОГО ЗІ СПІВРОБІТНИКАМИ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ВТЯГНЕННЯМ НЕПОВНОЛІТНІХ У НЕЗАКОННЕ ВИРОБНИЦТВО, ВИГОТОВЛЕННЯ, ПРИДБАННЯ, ЗБЕРІГАННЯ, ПЕРЕВЕЗЕННЯ, ПЕРЕСИЛАННЯ ЧИ ЗБУТ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН АБО ЇХ АНАЛОГІВ

Досягнення завдань кримінального провадження залежить від належним чином організованої взаємодії слідчого з співробітниками оперативних підрозділів та іншими суб'єктами, зокрема центральними органами виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері сім'ї та дітей, центральними органами виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері сім'ї та дітей; органами ювенальної превенції Національної поліції України; приймальниками-розподільниками для дітей органів Національної поліції; школами соціальної реабілітації та професійними училищами соціальної реабілітації органів освіти; центрами медико-соціальної реабілітації дітей закладів охорони здоров'я; спеціальними виховними установами Державної кримінально-виконавчої служби України; притулками для